

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[CURRENT ISSUES IN COGNITIVE LINGUISTICS]**

УДК 811.112'42:327.5

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 10.12.2020 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагиат [Checked for plagiarism] – 17.12.2020 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 96.95 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2021.39.10>

**ШЛЯХИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ НІМЕЦЬКОМОВНОГО
КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ**

Катерина Олександрівна Міхіденко (м. Київ, Україна)

katya.mihidenko@gmail.com

асистент кафедри германської філології та перекладу,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Олена Іванівна Опанасенко (м. Київ, Україна)

opanasenko.univ.kiev@gmail.com

доктор історичних наук, доцент кафедри германської філології та перекладу

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Статтю присвячено дослідженню концептуальної картини німецькомовної міжкультурної дійсності у віртуальному просторі та процесів категоризації, які відбуваються під час конфронтації корінного населення та іноземців, а також виокремленню концептів, що об'єктивуються в німецькомовному конфліктному дискурсі в рамках віртуальної комунікації, і особливості їх вербалізації. Здійснено теоретичний огляд сучасних підходів до дослідження актуалізації концептуальної системи індивідів у мовній дійсності в міжкультурному контексті. Розглянуто процеси категоризації та концептуалізації дискурсивного простору за ознаками категоріальної, структурної чи метафоричної актуалізації концептів міжкультурної дійсності. Запропоновано розділяти концепти які вербалізуються у проаналізованих фрагментах міжкультурного

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Шляхи концептуалізації німецькомовного конфліктного дискурсу (Українською) [Shljahy konceptualizacii'

nimec'komovnogo konfliktnogo dyskursu]

© Міхіденко К. О. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,

Опанасенко О. І. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

конфліктного дискурсу на три типи: категоріальні концепти організують знання суб'єктів про себе та своє оточення шляхом поділу і об'єднання концептів міжкультурного дискурсивного простору в опозиційні пари; структурні концепти організують знання про предмет за структурними ознаками об'єкту, через який вони позначаються; метафоричні концепти конкретизують абстрактні та загальні уявлення за допомогою яскравих конкретних образів на основі проведення аналогії між двома явищами. **Особистий внесок** авторів полягає у дослідженні процесів концептуалізації та категоризації міжкультурної дійсності на сучасному мовному матеріалі, визначенні основних концептів німецькомовного міжкультурного конфліктного простору та засобів їх актуалізації. Пропонується власна типологія концептів міжкультурного конфліктного простору. Перспективи дослідження полягають у подальшому вивченні міжкультурного конфліктного дискурсу, зокрема, у спостереженні за діахронічним розвитком окремих концептів німецькомовної міжкультурної дійсності, а також у порівнянні концептуальної картини німецькомовної та україномовної сучасної міжкультурної дійсності з метою діагностики та усунення (медіації) порушень у міжкультурному комунікативному процесі.

Ключові слова: віртуальна комунікація, конфліктний дискурс, концептуальна система, категоризація, концепти міжкультурної дійсності.

WAYS OF CONCEPTUALIZATION GERMAN-LANGUAGE DISCOURSE

Kateryna O. Mikhidenko (Kyiv, Ukraine)

katya.mihidenko@gmail.com

lecturer, German Philology and Translation,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

Olena I. Opanasenko (Kyiv, Ukraine)

opanasenko.univ.kiew@gmail.com

DSc (History), Associate Professor, German Philology and Translation,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is devoted to the study of the conceptual picture of German-speaking virtual intercultural reality and the processes of categorization that occur during the

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Ways of Conceptualization German-Language Discourse (in Ukrainian) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnoho konfliktного dyskursu]

© Mikhidenko K. O. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,
Opanasenko O. I. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiew@gmail.com

*confrontation of local inhabitants and foreigners, as well as the definition of concepts objectified in German-language conflict discourse in virtual communication and their verbalization. A theoretical review of modern studies on the actualization of the conceptual system of individuals in linguistic reality in an intercultural context. The processes of categorization and conceptualization of discourse space on the basis of categorical, structural or metaphorical actualization of concepts of intercultural reality are analyzed. It is proposed to divide the concepts verbalized in the analyzed fragments of intercultural conflict discourse into three types: categorical concepts organize the knowledge of subjects about themselves and their environment by dividing and combining the concepts of intercultural discursive space in opposition pairs; structural concepts organize knowledge about the subject according to the structural features of the object through which they are denoted; metaphorical concepts concretize abstract and general ideas with the help of vivid concrete images based on an analogy between two phenomena. **The personal contribution** of the authors is the study of conceptualization and categorization of intercultural reality on modern linguistic material, the definition of basic concepts of German-speaking intercultural conflict space and means of their actualization. The research paper offers an authentic typology of concepts of intercultural conflict space. Prospects for the study are to further study intercultural conflict discourse, in particular, to observe the diachronic development of certain concepts of German-speaking intercultural reality, as well as to compare the conceptual picture of German-speaking and Ukrainian-speaking modern intercultural reality in order to diagnose and eliminate (mediate) violations in the intercultural communicative process.*

Key words: *virtual communication, conflict discourse, conceptual system, categorization, concepts of intercultural reality.*

Вступ

Стрімка еволюція комунікативного простору визначає спрямованість сучасних комунікативних та когнітивних лінгвістичних студій на дослідження процесів мислення та особливостей взаємодії в сучасних комунікативних умовах, зокрема, у віртуальному просторі. У контексті глобалізаційних процесів зростає і потреба у дослідженні особливостей комунікативної взаємодії учасників міжкультурного та міжнаціонального дискурсу.

Серед широкого ряду дослідників, які присвятили свої наукові праці висвітленню питань когнітивної структури людської діяльності та когнітивного аспекту міжкультурної комунікації можна назвати, зокрема, таких науковців, як А. П. Бабушкин, А. Д. Белова, С. А. Жаботинська, Г. Г. Малинецький, А. П. Мартинюк, Р. В. Лангакер, Дж. Лакофф, А. М. Приходько, Р. Н. Шепард, М. Шварц.

Актуальність обраної теми визначається сучасною тенденцією до

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Шляхи концептуалізації німецькомовного конфліктного дискурсу (Українською) [Shljahy konceptualizacii'

nimec'komovnogo konfliktnogo dyskursu]

© Міхіденко К. О. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,

Опанасенко О. І. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

всебічного дослідження дискурсу як соціальної реалізації мови з урахуванням ситуативного контексту та мотивів комунікації. Сучасні канали і засоби комунікації відкривають нові можливості дослідження процесів мислення, пізнання та комунікативної взаємодії представників різних соціальних класів та культур. Дослідження мовних засобів, якими послуговуються учасники віртуального комунікативного простору, дає можливість інтерпретувати структурні, комунікативні та когнітивні аспекти міжособистісної та міжкультурної взаємодії.

Мета статті полягає в окресленні концептуальної картини німецькомовного дискурсивного простору, а також у визначенні основних концептів, що об'єктивуються в німецькомовному конфліктному дискурсі в рамках віртуальної комунікації. На основі дослідженого мовного матеріалу представлено три типи концептуалізації міжкультурної дійсності у німецькомовному віртуальному просторі.

Об'єктом дослідження є письмовий сучасний німецькомовний конфліктний дискурс, який є результатом міжособистісної та міжкультурної комунікативної взаємодії у віртуальному просторі.

Предметом дослідження є мовні засоби реалізації комунікативних стратегій і тактик у міжкультурному конфліктному дискурсі, а також концепти лінгвокультурної дійсності.

Наукова новизна полягає у дослідженні конфліктного аспекту віртуальної комунікації крізь призму комунікативної та когнітивної лінгвістики. Визначено основні концепти, що характеризують лінгвокогнітивний рівень комунікації у віртуальному просторі.

Матеріалом дослідження слугують фрагменти письмових текстів у вигляді коментарів, створених користувачами німецькомовних форумів, платформ та чатів, зокрема *ri-news.net*, *goFeminin.com* та чати на веб-сторінках таких німецькомовних видань, як «Der Tagesspiegel», «STERN», «Die Zeit», «Die Welt», а також «Der Standard». Загальна кількість виокремлених фрагментів текстів становить 1756 коментарів, загальна кількість проаналізованих джерел становить понад 5000 статей з інтернет-бази зазначених видань.

Основний зміст

Концептуалізація та категоризація є невід'ємною частиною процесу

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Ways of Conceptualization German-Language Discourse (in Ukrainian) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnoho konfliktного dyskursu]

© Mikhidenko K. O. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,
Opanasenko O. I. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

пізнання оточення, зокрема, й іншої культури та її представників. Шляхом категоризації у міжкультурному віртуальному дискурсі вербалізуються знання суб'єкта про себе та інших як представників певних груп в умовах соціальної та міжкультурної взаємодії, а також наділення цих групи позитивними або негативними ознаками. При цьому метою утворення ментальних схем та категорій є не обов'язково створення грубого схематичного образу «Іншого» і як результат, його дискримінація. Однак, так чи інакше, відбувається певне відмежування, у результаті якого мешканці іноземного походження розглядаються представниками корінного населення насамперед як представники іншої культури, незалежно від того, чи є ставлення до них позитивним (як до невід'ємного сегменту мультикультурної спільноти, який заслуговує на повагу), чи негативним (як до порушників рівноваги у суспільстві, які негативно впливають на його розвиток) [7, с. 10-13; 10, с. 38; 12, с. 127-128]. Образ, що в результаті виникає, є вже не стільки відображенням об'єктивної реальності, що існує незалежно від сприйняття її суб'єктом, скільки конструктом, що виникає на основі перекодування реальності. Ментальні образи, що при цьому виникають, мають динамічний характер і здатні видозмінюватися в ході набуття нового досвіду [див.: 4, с. 47; 2]. При цьому концепт є не стільки структурою свідомості, скільки підсвідомості, адже, щодня послуговуючись концептами, ми скоріше діємо автоматично, рідко усвідомлюючи ті процеси концептуалізації та категоризації, що визначають наше сприйняття реальності) [8, с. 56; 3].

Дж. Лакофф та М. Джонсон стверджують, що наша концептуальна система, тобто ті образи, якими ми мислимо світ, впливає як на нашу інтелектуальну діяльність, так і на нашу повсякденну реальність, на те, що ми думаємо, як ми сприймаємо світ і що ми при цьому відчуваємо. Концептуальна система індивідів актуалізується у їхній мові через концептуальні метафори, які не лише позначають предмети та факти реальності, але й програмують певний тип ставлення до цих фактів (наприклад визначення характеру та сутності явищ у концептуальних метафорах час – це гроші та суперечка – це війна) [8, с. 4-9].

Дж. Лакофф виділяє чотири типи ідеалізованих когнітивних моделей, що формують категорії: пропозиціональні (що характеризують категорії та їх елементи за властивостями та відношеннями між ними), образ-схематичні (що відображають основні образні уявлення у рамках окремих категорій),

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Шляхи концептуалізації німецькомовного конфліктного дискурсу (Українською) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnogo konfliktnogo dyskursu]

© Міхіденко К. О. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,

Опанасенко О. І. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

метафоричні (що представляють абстрактне знання за допомогою більш конкретних понять), метонімічні (що переносять характеристики одного елемента категорії на решту елементів) [2].

Отримані результати

Шляхом категоризації у міжкультурному віртуальному дискурсі вербалізуються знання суб'єкта про себе та інших як представників певних груп в умовах соціальної та міжкультурної взаємодії, а також наділення цих групи позитивними або негативними ознаками. У рамках проаналізованого фрагменту міжкультурного віртуального дискурсу спостерігається категоріальна репрезентація простору через поділ суспільства на групи Гості – Господарі, Корінне населення – Іноземці, Друзі – Вороги, Свої – Чужі, Ми – Ви (Вони); а також поділ дискурсивного простору з утворенням таких категорій, як Правда – Брехня, Добре – Погано, Правильно – Неправильно. Залежно від позитивного чи негативного сприйняття міжкультурної взаємодії, по-різному актуалізуються такі концепти, як TOLERANZ (ТОЛЕРАНТНІСТЬ), EINWANDERUNG (ІМІГРАЦІЯ), INTEGRATION (ІНТЕГРАЦІЯ).

Наприклад, лексико-семантичне поле концепту TOLERANZ у його вихідному, загально прийнятому, розумінні суттєво відрізняється від поняттєвого наповнення його форми існування у віртуальному конфліктному просторі. Так, в основі визначень TOLERANZ лежать лексичні одиниці *Akzeptanz, Anerkennung, Aufgeklärtheit, Aufgeschlossenheit, Duldsamkeit, Entgegenkommen, Respekt* [5; 6]. Колокаційне поле складають такі одиниці, як *Freiheit, Menschlichkeit, Liberalität, Verständnis, Weltoffenheit, fordern, gegenseitig, grenzenlos, erziehen, werben, walten* [5; 6; 11]. Однак, у контексті міжкультурного конфлікту лексико-семантичне поле концепту TOLERANZ наповнюється такими одиницями, як *Deutschlandvernichtung, Herablassung, Schwäche, Unterwerfung, Werteverlust, aushalten, erdulden, nachgeben, über sich ergehen lassen*. Таким чином еталон гуманістичного суспільства конкретизується відповідно до ситуації, набуває кардинально протилежного змісту і перетворюється на еквівалент слабкості та нездатності захистити себе і свої цінності та традиції.

Оскільки йдеться про віртуальний простір як місце, де панує свобода слова і є можливість не ризикуючи висловити власні думки, негативний аспект концептів міжкультурного дискурсу репрезентований набагато більше, ніж у

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Ways of Conceptualization German-Language Discourse (in Ukrainian) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnoho konfliktного dyskursu]

© Mikhidenko K. O. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,
Opanasenko O. I. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

реальному житті. Аналізуючи конфліктний дискурс у рамках міжкультурної комунікації, ми пропонуємо класифікувати концептуалізацію конфліктного комунікативного простору за ознаками категоріальної, структурної чи метафоричної організації знання, і, відповідно, виділяти категоріальні концепти, структурні концепти та метафоричні концепти.

Говорячи про категоріальні концепти, ми маємо на увазі створення нових форм організації знання суб'єктів про себе та своє оточення шляхом поділу і об'єднання концептів міжкультурного дискурсивного простору в опозиційні пари. Спираючись на визначення Болдирева, ми визначаємо для себе у рамках цього дослідження поняття категорія як концептуальне об'єднання об'єктів у групи на основі спільних одиниць знання про ці об'єкти [1, с. 42]. Категоріальні концепти організовують знання про елементи міжкультурного комунікативного простору шляхом поміщення їх в окремі категорії, що можуть знаходитись в опозиції одна до одної чи взаємодоповнюватись. При цьому, високим є рівень як суб'єктивності, так і соціокультурних умов створення певних категорій (різний суспільно-політичний розвиток, різна система цінностей та ідеалів тощо).

Категоріальний поділ учасників конфліктного дискурсу на «своїх» та «чужих» передбачає створення таких категорій, як, наприклад: WIR (МИ) – IHR/SIE (ВИ / ВОНИ), FREUND (ДРУГ)– FEIND (ВОРОГ), GUT (ДОБРЕ) – SCHLECHT (ПОГАНО).

Так, в умовах конфліктного дискурсу відбувається найбільш загальний поділ учасників конфліктної ситуації на категорії WIR (МИ)– IHR/SIE (ВИ/ ВОНИ), за такими спільними ознаками, як національність (*wir, die Deutschen / wir Einheimische*), спільні інтереси (*wir sollten nicht immer so furchtbar tolerant sein*), (*wir, die tolerante Mehrheitsgesellschaft*) або спільна тема розмови (*unser Gespräch*). Категорія WIR (МИ), об'єднуючи індивідів на етнокультурному чи соціальному рівні, передбачає наділення групи, до якої суб'єкт себе відносить, позитивними ознаками, і правом відстоювати свої інтереси, думки та погляди, в той час, як опонент наділяється негативними рисами і розглядається як такий, що своєю поведінкою загрожує гармонійному існуванню групи:

– *Viel zu lange haben wir schon gegeben, es ist an der Zeit nicht alles zu akzeptieren was Muslime oder deren Befürworter sagen dass wir akzeptieren müssen.*
[tagesspiegel.de]

Визначними для наповнення категорії ВОРОГ можуть виступати, зокрема,

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Шляхи концептуалізації німецькомовного конфліктного дискурсу (Українською) [Shljahy konceptualizacii'

nimec'komovnoho konfliktnogo dyskursu]

© Міхіденко К. О. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,

Опанасенко О. І. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

релігійні, етнічні або ж ідеологічні ознаки. Так, образ Ворога може репрезентувати конкретна релігія:

– *Im Übrigen wissen Sie vermutlich selbst, dass Hitler vom Islam fasziniert war [...]und der Antisemitismus heute nirgendwo so weit verbreitet ist wie im arabisch-islamischen Raum.* [tagesspiegel.de]

Об'єкт, що поміщається у категорію FEIND (ВОРОГ), у цьому випадку, Іслам, зображується в негативному світлі через активацію загальноприйнятого образу ворога (Гітлер). Негативний образ характеризується через поняття, що суперечать прийнятій системі цінностей суб'єкта та його групи – екстремізм, антисемітизм; ворог гуманізму. На протилежному боці знаходиться «гуманістична більшість у суспільстві»:

– *Islamismus ist einer der Feinde des Humanismus, der toleranten Mehrheitsgesellschaft.* [welt.de]

Дії опонента та групи, до якої він належить, відносяться до категорії SCHLECHT (ПОГАНО); вона може включати різні за характером явища. Так, закритий костюм для купання, що повинен уможливити мусульманкам відвідування басейну і покращити процес інтеграції, у конкретному випадку асоціюється з нав'язуванням чужих традицій і позначається як символ утискання. При цьому, спроба нав'язати корінному населенню чужі культурні норми та традиції поміщається в одну категорію з терактами і представляється таким чином як «всезагальне зло»:

– *Auch ich frage mich, weshalb islamische Unterdrückungs-Symbole die Integration fördern sollen. Das machen doch schon die zunehmenden islamischen Attentate. Würzburg, München, ... die Einschläge kommen näher ...* [welt.de]

Одночасно, постійне підкреслення приналежності до ісламської етнокультурної групи (*islamsiche Unterdrückungs-Symbole, islamischen Attentate*) характеризує й Іслам в цілому як «Зло» і наділяє його такими характеристиками, що суперечать системі цінностей західного світу (*Extremismus, Ausgrenzung der Frauen, Undankbarkeit*).

Другим типом концептуалізації міжкультурного комунікативного простору є структурні концепти, під якими ми розуміємо концепти, які організовують знання про предмет відповідно до знання та реалій певної групи, ідеалів та цінностей, що визначають соціальне та культурне життя цієї групи.

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Ways of Conceptualization German-Language Discourse (in Ukrainian) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnogo konfliktного dyskursu]

© Mikhidenko K. O. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,
Opanasenko O. I. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

Структурна репрезентація не виключає образного характеру ментальних структур, однак, передбачає, насамперед, наділення концепту певними функціональними ознаками та типами відношень до соціального та культурного аспекту реальності. При цьому, знання, репрезентоване концептом не заміщається у дискурсивному континуумі об'єктом через який позначається, а структурується за його ознаками.

Такі абстрактні концепти, як EINWANDERUNG (ІМІГРАЦІЯ), INTEGRATION (ІНТЕГРАЦІЯ), ANPASSUNG (ПРИСТОСУВАННЯ), набувають структурних ознак більш конкретних явищ і стають «вимірюваними». Їм надається конкретне місце у просторі, вони структуруються за ознаками інших, більш конкретних концептів.

Так, концепт EINWANDERUNG (ІМІГРАЦІЯ) може набувати негативного забарвлення, а його лексико-семантичне поле доповнюється одиницями на позначення спонтанної, неконтрольованої події, що докорінно змінює життя суспільства:

– *Weil sie davon ausgeht, dass Zuwanderer einzig nach Deutschland strömen.*
[welt.de]

– *Deutschland hat große Probleme, auch schon vor der Zuwanderungswelle gehabt, diese potenzieren sich in den kommenden Jahren.* [tagesspiegel.talkshow fluechtlinge]

Для третього типу, а саме метафоричних концептів, характерна образна репрезентація концептів, що відображають феномени з високим ступенем абстрактності. При цьому, така метафорична репрезентація з одного боку звужує концепт через конкретизацію окремих його ознак, з другого ж боку, наділяє його додатковими ціннісними характеристиками, які до цього могли й не входити до поняттєвого поля абстрактного концепту. Як наслідок, фрагмент дійсності, відображений у концепті, не лише набуває ознак об'єкта, яким позначається, але й практично заміняється ним.

У випадку концепту TOLERANZ (ТОЛЕРАНТНІСТЬ) як атрибут цивілізованого суспільства, зокрема, й німецького (*wir Deutschen sind überwiegend tolerant*) предметом критики є толерантне ставлення з боку німців і відсутність належного ставлення (вдячності, поваги, готовності до інтеграції) з боку іноземців. При цьому концепт ТОЛЕРАНТНІСТЬ метафорично репрезентується в образі «одностороннього руху»:

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Шляхи концептуалізації німецькомовного конфліктного дискурсу (Українською) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnogo konfliktnogo dyskursu]

© Міхіденко К. О. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,

Опанасенко О. І. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

– *Da diese Form der Toleranz aber nur eine Einbahnstraße ist bin ich dagegen, dem islamistischen Kleidungsideal Raum einzuräumen, durch den sich insbesondere säkulare oder wenig/nicht gläubige Moslems bedrängt fühlen [welt.de].*

Таким чином виражається порушення взаємного зв'язку між суб'єктом та об'єктом (реципієнтом), на якого спрямована толерантність як «дія». Образ порушеного зв'язку і як наслідок відсутність зворотного руху від реципієнта до відправника підсилюється метафоричною репрезентацією толерантності як просторово обмеженого візуального явища або як благо чи послуга, надана наперед:

– *In den meisten arabischen Ländern ist die Toleranz sehr überschaubar. [welt.de]*

– *Warum sollen wir plötzlich mit unserer Toleranz so weit in Vorleistung gehen? [tagesspiegel.de]*

Образна репрезентація завжди має високий рівень експресивності, що свідчить про емоційний стан автора та його переживання, пов'язані з тим чи іншим проблемним питанням.

Висновки

На основі проаналізованого матеріалу можна зробити висновки про способи концептуалізації дійсності у цьому фрагменті міжкультурної взаємодії і запропонувати концептуальну модель міжкультурної конфліктної комунікації у віртуальному просторі.

Міжкультурні конфлікти у німецькомовному віртуальному просторі відбуваються на основі суперечностей у системі самосприйняття (Selbswahrnehmung) та сприйняття «Іншого» (Fremdenwahrnehmung).

Можна виділити три типи концептів міжкультурного конфліктного дискурсу: категоріальні, структурні та метафоричні концепти.

Поділ суспільства на «своїх – хороших» і «чужих – поганих», що відбувається у процесі категоризації, свідчить про потребу суб'єктів конфліктного дискурсу у самоствердженні та про пошук підтримки з боку групи «своїх», яку суб'єкт конструює навколо себе.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають, зокрема, у спостереженні за діахронічним розвитком окремих концептів німецькомовної міжкультурної дійсності, таких як TOLERANZ або WILLKOMMENSKULTUR, а

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Ways of Conceptualization German-Language Discourse (in Ukrainian) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnoho konfliktного dyskursu]

© Mikhidenko K. O. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,
Opanasenko O. I. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

також у порівнянні концептуальної картини німецькомовної та україномовної сучасної міжкультурної дійсності.

Дослідження в цьому напрямку допоможе виявити сутність та причину цих суперечностей і усунути чинники конфліктних ситуацій в міжкультурному вимірі.

Література:

1. Болдырев, Н. Н. *Когнитивная семантика: курс лекций* (Тамбов: Изд-во Тамб. гос. ун-та, 2001), 123.
2. Лакофф, Дж. *Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении*, пер. с англ. И. Б. Шатуновского (Москва, Яз. слав. культ. 2014), 792.
3. Макаров, М. Л. *Основы теории дискурса* (Москва, Гнозис, 2003), 276.
4. Мартинюк, А. П. *Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики* (Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011), 196.
5. DUDEN, <https://www.duden.de/rechtschreibung/Toleranz> (accessed 07.04.2021).
6. *Erklärung von Prinzipien der Toleranz der UNESCO 1995* (Paris, 1995), <https://www.unesco.de/media/1702> (accessed: 06.04.2021).
7. Jäger, S. *Entstehung von Fremdenfeindlichkeit: die Verantwortung von Politik und Medien*, Т. 1. Friedrich-Ebert-Stiftung (2002), <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01014001.htm#E10E3> (accessed: 06.04.2021).
8. Lakoff, G., Johnson, M. *Metaphors We Live By* (Chicago: The University of Chicago Press. London, 1984), 242.
9. Moscovici, S. *The Myth of the lonely paradigm: a Rejoinder*, ed.: Arien Mack. *Social Research: An International Quarterly Representation* 51 (4) (Winter 1984): 939-968.
10. Scharathow, W. *Risiken des Widerstandes. Jugendliche und ihre Rassismuserfahrungen* (Bielefeld: transcript. 2014), 478.
11. Schubert, K., Klein, M. *Das Politiklexikon. 7., aktual. u. erw. Aufl.* (Bonn: Dietz 2018, Lizenzausgabe Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung), <https://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/politiklexikon/225604/toleranz> (accessed: 06.04.2021).
12. Terkessidis, M. *Wessen Erinnerung zählt? Koloniale Vergangenheit und Rassismus heute*, 1. Ed. (HOFFMANN UND CAMPE VERLAG GmbH, 2019), 224.

Джерельна база:

13. <http://www.tagesspiegel.de/politik/ende-der-willkommenskultur-zustimmung-der-deutschen-zur-zuwanderung-geht-deutlich-zurueck/13847466.html>
14. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article157214425/Burkini-ist-ein-ambivalent-positives-Kleidungsstueck.html>

(Актуальні питання когнітивної лінгвістики [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])
 Шляхи концептуалізації німецькомовного конфліктного дискурсу (Українською) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnogo konfliktnogo dyskursu]

© Міхіденко К. О. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,
 Опанасенко О. І. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com

15. <http://www.tagesspiegel.de/meinung/einwanderung-und-integration-leitkultur-nein-danke/10196604.html>

References:

1. Boldyrev, N. N. *Kognitivnaya semantika: kurs lektsiy* (Tambov: Izd-vo Tamb. gos. un-ta, 2001), 123.
2. Lakoff, Dzh. *Zhenshchiny, ogon' i opasnye veshchi: Chto kategorii yazika govoryat' nam o myshlenii*, per. s angl. I. B. Shatunovskogo (Moskva, Yaz. slav. kul't. 2014), 792.
3. Makarov, M. L. *Osnovy teorii diskursa* (Moskva, Gnozis, 2003), 276.
4. Martynjuk, A. P. *Slovnyk osnovnyh terminiv kognityvno-dyskursyvnoi' lingvistyky* (Harkiv, HNU imeni V. N. Karazina, 2011), 196.
5. DUDEN, <https://www.duden.de/rechtschreibung/Toleranz> (accessed 07.04.2021).
6. *Erklärung von Prinzipien der Toleranz der UNESCO 1995* (Paris, 1995), <https://www.unesco.de/media/1702> (accessed: 06.04.2021).
7. Jäger, S. *Entstehung von Fremdenfeindlichkeit: die Verantwortung von Politik und Medien*, T. 1. Friedrich-Ebert-Stiftung (2002), <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01014001.htm#E10E3> (accessed: 06.04.2021).
8. Lakoff, G., Johnson, M. *Metaphors We Live By* (Chicago: The University of Chicago Press. London, 1984), 242.
9. Moscovici, S. *The Myth of the lonely paradigm: a Rejoinder*, ed.: Arien Mack. *Social Research: An International Quarterly Representation* 51 (4) (Winter 1984): 939-968.
10. Scharathow, W. *Risiken des Widerstandes. Jugendliche und ihre Rassismuserfahrungen* (Bielefeld: transcript. 2014), 478.
11. Schubert, K., Klein, M. *Das Politiklexikon. 7., aktual. u. erw. Aufl.* (Bonn: Dietz 2018, Lizenzausgabe Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung), <https://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/politiklexikon/225604/toleranz> (accessed: 06.04.2021).
12. Terkessidis, M. *Wessen Erinnerung zählt? Koloniale Vergangenheit und Rassismus heute*, 1. Ed. (HOFFMANN UND CAMPE VERLAG GmbH, 2019), 224.
13. <http://www.tagesspiegel.de/politik/ende-der-willkommenskultur-zustimmung-der-deutschen-zur-zuwanderung-geht-deutlich-zurueck/13847466.html>
14. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article157214425/Burkini-ist-ein-ambivalent-positives-Kleidungsstueck.html>
15. <http://www.tagesspiegel.de/meinung/einwanderung-und-integration-leitkultur-nein-danke/10196604.html>

(Current issues in cognitive linguistics [Aktual'ni pytannja kognityvnoi' lingvistyky])

Ways of Conceptualization German-Language Discourse (in Ukrainian) [Shljahy konceptualizacii' nimec'komovnoho konfliktynogo dyskursu]

© Mikhidenko K. O. [Mihidenko K. O.], katya.mihidenko@gmail.com,
Opanasenko O. I. [Opanasenko O. I.], opanasenko.univ.kiev@gmail.com